



## بررسی ارتباط روانشناسی اسلامی با امیدواری دانش آموزان مقطع ابتدایی شهرستان نقده

الناز خدادادی

الناز خدادادی، کارشناس ارشد، گروه روان‌شناسی، واحد مهاباد، دانشگاه آزاد اسلامی، مهاباد

[Elnaz.khoodadadi@gmail.com](mailto:Elnaz.khoodadadi@gmail.com)

### چکیده

مقدمه و هدف: اهمیت معنویت و رشد معنوی در انسان، در چند دهه گذشته به صورتی روزافزون توجه روانشناسان را به خود جلب کرده است. پیشرفت علم روانشناسی از یک سو و ماهیت پویا و پیچیده جوامع نوین از سوی دیگر، باعث شده است که نیازهای معنوی بشر در برابر خواست‌ها و نیازهای مادی قد علم کنند و اهمیت بیشتری بیابند. هدف این پژوهش تعیین ارتباط روانشناسی اسلامی با امیدواری دانش آموزان مقطع ابتدایی شهرستان نقده است. مواد و روش: این پژوهش توصیفی-همبستگی در سال ۱۴۰۰ در مدارس ابتدایی دخترانه و پسرانه نقده انجام شد. نمونه پژوهش شامل ۳۰۰ نفر از دانش آموزان دختر و پسر ابتدایی نقده بود که با روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. داده‌ها به صورت خود گزارشی و با استفاده از پرسشنامه‌های نگرش سنج دینی و امیدواری (اشنايدر) جمع آوری شد. روایی و پایایی ابزار در مطالعات قبلی تایید شده است. داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۵ و همبستگی اسپیرمن و تحلیل رگرسیون خطی به منظور آزمون فرضیه مورد تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها: نتایج نشان داد بین روانشناسی اسلامی با امیدواری ( $P=/.001$ ) رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. نتیجه گیری: یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد متغیر اثر گذار روانشناسی اسلامی در امیدواری دانش آموزان نقش مهمی دارد. از این رو پیشنهاد می‌شود در راستای افزایش امیدواری دانش آموزان، آموزش‌هایی در رابطه با استفاده از روانشناسی اسلامی، در مدارس برای دانش آموزان ارائه شود.

واژگان کلیدی: روانشناسی اسلامی، امیدواری، دانش آموزان

### ۱- مقدمه

رسالت آموزش و پرورش در هر کشوری، تقویت نگرش انسانی به زندگی و ارتقای فلسفه آن و ایجاد توانایی در افراد جامعه برای زندگی سالم و سازنده می‌باشد. در کشور ما که فرهنگ آن برگرفته از تعالیم الهی است، این نهاد باید در انجام رسالتش به کرامت ذاتی انسان توجه شایانی مبذول نماید (مرادحاصل و همکاران، ۱۳۸۶). در قرآن نیز به این امر مهم توجه شایانی شده است، در آن جا که خداوند می‌فرماید: *وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَ... (قرآن کریم، اسراء، ۷۰)*.

اعتقاد و باور مذهبی، به عنوان اصلی‌ترین نیاز انسان معرفی می‌شود. نیاز به یافتن مسیر درست، فهم و برقراری ارتباط و اتصال به مبدا وجودی، فهم غایت و هدف زیست و نقش آدمی در این جهان، چگونگی ارتباطات آدمیان (خدا، خود، دیگران و طبیعت) و نحوه برخورد و کنش انسان از جمله نیازهایی هستند که مذهب تنها پاسخ‌گوی آنها است، چون زمانی به نیاز وی پاسخ روشن و قطعی داده می‌شود، که در مرحله قبل از پاسخ، شناسایی نیازها (شناخت‌شناسی و جهان بینی) به درستی و روشنی صورت پذیرفته باشد (حسینی همدانی، ۱۴۰۴ق). به بیان دیگر، جهان از منظر انسان با ایمان و خداپرست، نه مجموعه‌ای از عناصر، نیروها و قوانین کور، بلکه پیکری زنده و معنادار و جهت یاب است. انسان خداپرست و آگاه، خود را در برابر هستی‌ای می‌یابد، که دارای شعور است و احساس می‌کند، *تَسْبِحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ* و نیز اراده‌ای آگاه بر آن



# دوین کتفرس ملی مطالعات خانواده و مدرسه

حاکم است. فقدان خدا سیمای طبیعت را بسان ابلهی می‌نماید که انسان خود را با او بیگانه حس می‌کند. غیبت خدا در ذهن، هستی را همچون قبرستان بیکرانه‌ای می‌کند که انسان خود را در آن تنها می‌یابد. که در آن وادی وسیع و بی انتها در حال طی طریق است در حالی که حرکتی ندارد. وَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بَقِيَعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمَانُ مَاءً حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا . هستی پوچ، زندگی را نیز پوچ می‌سازد و ناچار انسان نیز به پوچی می‌رسد. نمی‌توان در جهانی که از شعور، اراده و جهت عاری است، از «مسئولیت انسان» و پذیرش آن سخن گفت. مسئولیتی که فرد را به فدا کردن و نثار جان و مالش وا می‌دارد. إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ حَنِيفًا وَ مَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ (قرآنی، ۱۳۸۳). یکی دیگر از عواملی که می‌تواند پیش بینی کننده ی مناسبی برای سلامت معنوی افراد مخصوصاً در دنیای کنونی باشد، امید به زندگی مطلوبی است.

علم دینی موضوعی است که طرح آن در نیم قرن گذشته رونق گرفته است. چه در دوران تمدن درخشان اسلامی و چه در ابتدای تکوین علم جدید موضوعی تحت عنوان علم دینی شایع نبوده است؛ زیرا به طور کلی مطالعه عالم خلقت یک فعالیت دینی محسوب می‌شده است. دلیل مطرح شدن علم دینی در عصر ما پیامدهای بعضی تحولات نظری و عملی است که پس از تکوین علم جدید رخ داده است (گلشنی، ۱۳۸۹).

پیش از انقلاب اسلامی و به ویژه پس از آن تلاش‌های چندی برای ایجاد روان‌شناسی اسلامی صورت گرفته است و آثار درخور توجهی به صورت کتاب، مقاله، طرح پژوهشی و پایان‌نامه ایجاد شده و همایش‌های علمی متعددی برگزار شده است. بخشی از این تولیدات به جنبه نظری موضوع و بخشی دیگر نیز به جنبه‌های کاربردی آن اختصاص یافته‌اند. هرچند همه این مطالعات کم‌وبیش به تحقق روان‌شناسی اسلامی و شکل‌گیری مفهومی با این عنوان کمک شایانی کرده‌اند، اما هنوز راه زیادی تا دست‌یابی به دانش منسجم و ساختارمند جدید تحت عنوان روان‌شناسی اسلامی باقی مانده است. در این مقاله به بررسی مطالعات منتسب به روان‌شناسی اسلامی، مطالعاتی که با محوریت ارتباط حوزه علم روان‌شناسی و اسلام صورت گرفته‌اند از حیث چیستی یا ماهیت روان‌شناسی اسلامی پرداخته شده است. پرسش‌چیستی نیازمند یک جواب توصیفی است و به کشف و توصیف ویژگی‌ها و الگوها در مسئله مورد پژوهش مربوط می‌شود. به بیان دیگر قبل از تبیین، باید بدانیم چه اتفاقی در حال وقوع است (بلیکی، ۱۹۹۳) و صرف نظر از درستی یا نادرستی هر کدام از آن نظرها و تحقیقات، شناخت چگونگی دسته‌بندی‌ها و منطق حاکم بر آن‌ها می‌تواند بسیار راهگشا باشد چراکه راهی طی شده که اکنون می‌شود آن را به داوری نشست یا دست‌کم جهت آن را تعیین کرد و برای ادامه راه و مطالعات بسیار ضروری است (مهدی پور، ۱۳۹۳) این ضرورت خود را زمانی بیشتر نشان می‌دهد که در این مطالعات نظرات مختلف مشاهده می‌شود و یا برخی نظرات از انسجام درونی برخوردار نیستند. این وضعیت نیازمند بررسی از وجوه مختلف است که ما در اینجا محور چیستی را انتخاب کرده ایم. ارزیابی مطالعات در این محور ما را به استخراج پیش‌فرض‌های آن‌ها می‌رساند که می‌تواند برای انجام پژوهش‌های بعدی الهام‌بخش باشد و هم‌چنین محققان را به انسجام و ارتقا بیشتر پژوهش‌های خود نزدیک کند. امید در فرهنگ و بستر به عنوان تمایل به کار کردن با چیز با ارزشی همراه با انتظار وقوع آن در طول زمان تعریف شده است. در طی دهه‌های ۱۹۵۰ تا ۱۹۶۰ روان‌پزشکان و روان‌شناسان، امید را به عنوان انتظار مثبت برای دست‌یابی به هدف توصیف کرده‌اند (استاتلند، به نقل از افشاری، ۱۳۹۴) (لوپز و همکاران، ۲۰۰۴) اظهار داشتند که قدرت امید به عنوان یک نیروی انگیزشی در سرتاسر تاریخ روان‌شناسی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. ارزش امید به قدرتی است که در آینده نهفته است، از این رو نگاه به آینده مؤلفه‌ی محوری امید است. به اعتقاد (اسنایدر، ۲۰۰۲) امید مهارتی آموختنی است که از طریق جریان اجتماعی شدن از سال‌های کودکی آموخته می‌شود.

امید نیرویی هیجانی است که شخص را به سمت موارد مثبت هدایت می‌کند. این عوامل به انسانها انرژی می‌دهد و مهیجشان می‌کند، و مانند کاتالیزوری برای کار و فعالیت عمل می‌نماید. امید به ما انعطاف‌پذیری، نشاط و توانایی خلاصی از ضرباتی را که زندگی بر ما تحمیل می‌کند، و باعث افزایش رضایت از زندگی می‌شود (پریچارد، ۲۰۱۰) و از نظر معنوی باعث قوت و استحکام درونی در انسان می‌گردد. بر این اساس امیدواری که می‌تواند به میزان زیادی ریشه در اعتقادات مذهبی و باورهای دینی فرد داشته باشد، پیوندی است میان رفتارهای مرتبط با هدف و باورهای فرد برای رسیدن به این اهداف. میزان امیدواری بالا با بهزیستی بیشتر که (از



# دومین کنفرانس ملی مطالعات خانوادگی و مدرسه

ابعاد سلامت (معنوی فرد) می باشد همراه بوده و از طریق تجارب موفقیت آمیز زندگی افزایش می یابد و به واسطه ی تجارب شکست تقلی می پذیرد (Borgonovi,2008).

براساس تحقیقاتی که در مورد رابطه بین معناداری زندگی، امید، رضایت از زندگی و سلامت روان در زنان انجام داده اند مشخص کردند که بین معناداری زندگی با امید، شادی و رضایت از زندگی که نشانه های سلامت هستند، همبستگی مثبت و معناداری وجود دارد. از سوی دیگر امید یکی از مقوله های مهم در اسلام است. چنانکه خداوند همواره انسان را به امیدواری و خوش بودن به نظام زندگی دعوت کرده و آینده روشنی را برای او ترسیم می نماید، و برعکس یاس و ناامیدی را بسیار قبیح، و زشت شمرده و آن را دومین گناه کبیره قلمداد می کند چون سبب یاس از لطف، رحمت و اعتقاد نداشتن به قدرت بی پایان او می شود. در قرآن کریم آمده است "مَنْ يَقْنَطُ مِنْ رَحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا الضَّالُّونَ" (سوره مبارکه حجر، آیه شریفه ۵۶) و "ولا تبأسوا من روح الله انه لا یبأس من روح الله انا القوم الکافرون" (سوره مبارکه یوسف، آیه شریفه ۸۷). یاس و ناامیدی از مغفرت خداوند، همچنین سبب جرات بر جمیع گناهان می گردد، زیرا فرد بر این باور است که مورد عذاب قرار نخواهد گرفت پس چرا خود را از لذایذ و شهوات دنیا محروم نماید (عرب نو کندی، ۱۳۸۲) با توجه به این مطالب امیدواری می تواند احساس سلامتی را در ابعاد مختلف در انسان پیرواند و یاس و ترس را دورگرداند. در همین رابطه امیرالمومنین امام علی (ع) می فرماید "چگونه بترسم در حالی که تو خداوند، امید منی؟ و چگونه مقهور شوم، در حالی که تو خداوند، تکیه گاه منی؟ (مجلسی ۱۴۰۴ق). این مسایل می تواند نشانه ی ارتباط بین دینداری و امیدواری بوده که طی تحقیقات محققین مختلف نشان داده شد که این عوامل می تواند سلامت معنوی را برای فرد ایجاد کرده و زندگی مناسبی را برای او محیا نماید. افراد امیدوار، معناهای مورد نظر خود را به شکل موفقیت آمیزی دنبال می کنند و در نتیجه هیجان های مثبت بیشتری را تجربه می کنند. افراد دارای سطح امید پایین در رویارویی با مشکلات برای رسیدن به معناهای مورد نظر خود مشکل دارند. و در نتیجه هیجان های منفی بیشتری را تجربه می کنند. امید عامل مؤثری در دستیابی به موفقیت های اجتماعی است. نداشتن امید به زندگی یا پائین بودن آن، موجب می شود که فرد احساس کارآیی و خود کارآمدی پائینی داشته باشد، عزت نفسش کاهش یابد و به این ترتیب تلاش برای پیشرفت در زندگی را بیهوده بداند و در نتیجه موفقیت های کمتری بدست آورد (اسنایدر، ۲۰۰۲). (اسلامی نسب، ۱۳۷۷)، معتقد است امید یکی از پایه های اصولی توازن و قدرت روانی است که مشخص کننده دستاوردهای زندگی است. امید، توانایی باور یک احساس بهتر از آینده است. امید با نیروی نافذ خود، سیستم فعالیتی را تحریک می کند تا سیستم بتواند تجارب نو را به سطح بالایی از عملکردهای روانی و رفتاری نزدیک می کند و در نتیجه امید، انسان را به تلاش و کوشش واداشته و او را به سطح بالایی از عملکردهای روانی و رفتاری نزدیک می کند و امید یکی از نشانه های سلامت است. یکی دیگر از جنبه های روان شناختی امید به زندگی می باشد که ارتباط نزدیکی با اضطراب اجتماعی و تصور بدنی دارد که هر چقدر امید در افراد پایین باشد به همان میزان اضطراب بیشتری را تحمل می کنند و از نظر شاخص تصور بدنی احساس کهنتری بیشتری می کنند. از نظر اسنایدر<sup>۱</sup>، امید یک هیجان انفعالی نیست که تنها که در لحظات تاریک زندگی پدیدار می شود بلکه فرآیندی شناختی است که افراد به وسیله آن، فعالانه اهداف خود را دنبال می کنند(اسنایدر، ۱۹۹۵). از نظر اسنایدر امیدواری فرآیندی است که طی آن افراد: ۱- اهداف خود را تعیین می کنند. ۲- راهکارهایی برای رسیدن به آن اهداف خلق می کنند. ۳- انگیزه لازم برای به اجرا در آوردن این راهکارها را ایجاد کرده و در طول مسیر حفظ می کنند. این سه مؤلفه به عنوان اهداف، تفکر گذرا و تفکر عامل (کارگزار) شناخته می شوند. اهداف، نقاط پایان رفتارهای هدفمند هستند (اسنایدر، ۱۹۹۵). به عبارت دیگر تقریباً همه آنچه که یک فرد انجام می دهد به سمت دستیابی به یک هدف است. هدف شامل هر چیزی است که فرد مایل به دستیابی انجام و تجربه یا به خلق آن است (اسنایدر، ۲۰۰۲).

## ۲- روش تحقیق

با در نظر گرفتن موضوع پژوهش، روش تحقیق در این پژوهش از نوع همبستگی است و همچنین در زمره پژوهشات توصیفی است. جامعه آماری در این پژوهش شامل دانش آموزان دختر و پسر مقطع ابتدایی در سال ۱۴۰۰ مشغول تحصیل بودند. طبق جدول

<sup>1</sup>.Eshnider



مورگان از این تعداد ۳۰۰ نفر مشتمل بر ۱۵۰ دانش آموز مذکر و ۱۵۰ دانش آموز مونث انتخاب شدند. روش نمونه گیری تصادفی ساده است. تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از ضریب همبستگی و تحلیل رگرسیون خطی انجام شد. در این پژوهش، روانشناسی اسلامی متغیر پیش بین و امیدواری به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شد. برای جمع آوری اطلاعات از مقیاس های نگرش سنج دینی و امیدواری استفاده شد که عبارت اند از:

## ۱-۲. پرسشنامه نگرش سنج دینی

این پرسشنامه یک مقیاس خود سنجی ۲۵ آیتمی و ۴ خرده مقیاس جهان بینی و کیفیت زندگی، اخلاقیات و عقاید، عبادات و رفتارهای اجتماعی و معنویت درونی تشکیل شده است که به منظور ارزیابی نگرش دینی بکار می رود. در یک مقیاس ۵ درجه ای از (کاملاً مخالفم-۱، تا حدی مخالفم-۲، نظری ندارم-۳، تاحدی موافقم-۴، کاملاً موافقم-۵) نمره گذاری می شود. در پژوهش حاضر ضریب اعتبار کل این پرسشنامه ۰/۹۵ گزارش گردید. همچنین میزان همسانی درونی این آزمون برای دانش آموزان ۰/۸۳ به دست آمد.

## ۲-۲. پرسشنامه امیدواری

پرسشنامه امیدواری که توسط اشنایدر و همکاران تهیه شده است دارای ۱۲ سوال بوده و هدف آن ارزیابی میزان امید به زندگی در افراد می باشد. در یک مقیاس ۵ درجه ای از (کاملاً مخالفم-۱، مخالفم-۲، نظری ندارم-۳، موافقم-۴، کاملاً موافقم-۵) نمره گذاری می شود، سوالات ۳، ۷، ۱۱ دارای نمره گذاری معکوس می باشد. در پژوهش حاضر ضریب اعتبار کل این پرسشنامه ۰/۷۹ گزارش گردید. همچنین میزان همسانی درونی این آزمون برای دانش آموزان ۰/۹۸ به دست آمد. برای تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS-25 استفاده شد. به منظور تعیین نرمال بودن توزیع داده ها، آزمون کولموگروف - اسمیرنوف انجام شد. سطح معنی داری به دست آمده تمامی متغیرها کوچکتر از ۰/۰۵ می باشد در نتیجه در نمونه مورد بررسی دارای توزیع نرمال نیستند به همین علت برای آزمون فرضیه ها از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است.

## ۳- یافته ها

در مطالعه حاضر از مجموع ۳۰۰ پرسشنامه تکمیل شده ۱۵۰ نفر (۰/۵۰) از دانش آموزان دختر و ۱۵۰ نفر (۰/۵۰) از دانش آموزان پسر بودند. ۱۸۷ نفر (۶۲/۳) دانش آموزان چهارم و ۱۱۳ نفر (۳۷/۷) دانش آموزان پنجم بودند. در جدول ۱ برای آزمون فرضیه از همبستگی پیرسون استفاده شده است با توجه به نتایج به دست آمده ضریب همبستگی اسپیرمن بین روانشناسی اسلامی با امیدواری برابر با (۰/۷۰۸) که نشان دهنده رابطه مستقیم و معنی دار بین این متغیرها است.

جدول ۱: نتایج همبستگی اسپیرمن بین متغیرها

متغیرها	تعداد	ضریب همبستگی	سطح معناداری
روانشناسی اسلامی با امیدواری	۳۰۰	۰/۸۰۸	۰/۰۰۱

جدول ۲: آزمون دوربین - واتسون

مدل	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین اصلاح شده	خطای برآورد	آماره دوربین - واتسون
۱	۰/۹۲۲ <sup>a</sup>	۰/۸۵۰	۰/۸۴۹	۴/۴۷۶	۱/۶۷۳

در جدول ۲ از آزمون دوربین - واتسون برای فرض استقلال باقیمانده ها استفاده می شود، با توجه به اینکه مقدار آماره دوربین - واتسون محاسبه شده ۱/۶۷۳ است چون این مقدار از ۱/۵ بیشتر و از ۲/۵ کمتر هست، مدل از نظر عدم وجود خود همبستگی بین جملات خطا، که یکی از فروض اصلی مدل رگرسیونی است، مساله ای ندارد.



با توجه به فرضیه های فوق چون روانشناسی اسلامی به عنوان متغیر مستقل و امیدواری به عنوان متغیر وابسته مطرح است در جدول های ۳ و ۴ از رگرسیون خطی چندگانه به روش اینتر استفاده می شود، رگرسیون خطی پیش بینی امیدواری دانش آموزان مدارس ابتدایی شهرستان نقده بر اساس روانشناسی اسلامی انجام شده است.

جدول ۳: تحلیل واریانس برای آزمون معنی داری شکل رگرسیونی

شکل	مجموع مجذورات	درجه ی آزادی	میانگین مجذورات	F مقدار	سطح معنی داری
رگرسیون	۳۳۷۱۴/۶۶۱	۲	۱۶۸۵۷/۳۳۰	۸۴۱/۴۹۸	.۰۰۱
باقیمانده	۵۹۴۹/۶۵۹	۲۹۷	۲۰/۰۳۳		
کل	۳۹۶۶۴/۳۲۰	۲۹۹			

همچنین شکل رگرسیونی تبیین شده بر اساس جدول (۳) آزمون تحلیل واریانس انجام شده، خطی است زیرا مقدار آزمون F برای تعیین معنی داری اثر متغیر مستقل (روانشناسی اسلامی) بر امیدواری برابر  $F = ۸۴۱/۴۹۸$  با سطح معنی داری ۰.۰۱ می باشد.

جدول ۴: برآورد رگرسیون خطی پیش بینی امیدواری بر اساس روانشناسی اسلامی و دشواری تنظیم هیجان

متغیرها	ضرایب استاندارد نشده		ضرایب استاندارد شده	آماره t	سطح معنی داری
	$\beta$	انحراف میانگین			
مقدار ثابت	۲۹/۹۲۰	۲/۸۳۰	بتا	۹/۵۱۱	.۰۰۱
روانشناسی اسلامی	.۲۹۴	.۰۲۰	.۴۹۰	۱۵/۰۸۰	.۰۰۱
دشواری تنظیم هیجان	-.۱۷۰	-.۰۱۱	-.۵۰۳	-۱۵/۴۷۰	.۰۰۱

مقدار ثابت و سهم هر کدام از متغیرها در پیش بینی امیدواری در جدول (۴) مشاهده می شود. همانطور که ملاحظه می گردد مقدار ثابت و  $\beta$  متغیر روانشناسی اسلامی معنی دار است. در این مدل روانشناسی اسلامی با  $X1$  و متغیر وابسته یعنی امیدواری با  $\bar{Y}$  نشان داده شده است.

## ۴- بحث و نتیجه گیری

هدف این پژوهش تعیین رابطه روانشناسی اسلامی با امیدواری در دانش آموزان مدارس ابتدایی نقده بود. یافته های مقاله حاضر نشان داد بین روانشناسی اسلامی و افزایش امیدواری دانش آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، می توان نتیجه گرفت که، هر چقدر دانش آموز دانش روانشناسی اسلامی بالایی داشته باشد، از امیدواری بالایی نیز برخوردار خواهد بود و بالعکس. این یافته ها با نتایج مربوط به عسگری و شرف الدین طی تحقیقی نشان دادند که بین احساس ذهنی بهزیستی و امیدواری رابطه معنادار وجود دارد و حمایت اجتماعی و امیدواری، پیش بینی کننده ی مناسبی برای احساس ذهنی بهزیستی و سلامت هستند همسویی دارد (عسگری و شرف الدین، ۱۳۸۸). یکی دیگر از عواملی که می تواند پیش بینی کننده ی مناسبی برای سلامت معنوی افراد مخصوصاً در دنیای کنونی باشد، امید به زندگی مطلوبی است. امید نیرویی هیجانی است که شخص را به سمت موارد مثبت هدایت می کند. این عوامل به انسانها انرژی می دهد و مهیجشان می کند، و مانند کاتالیزوری برای کار و فعالیت عمل می نماید. امید به ما انعطاف پذیری، نشاط و توانایی خلاصی از ضرباتی را که زندگی بر ما تحمیل می کند، و باعث افزایش رضایت از زندگی می شود پریچت و از نظر معنوی باعث قوت و استحکام درونی در انسان می گردد (پریچارد، ۲۰۱۰). بر این اساس امیدواری که می تواند به میزان زیادی ریشه در اعتقادات مذهبی و باورهای دینی فرد داشته باشد، پیوندی است میان رفتارهای مرتبط با هدف و باورهای فرد برای رسیدن به این اهداف. میزان



امیدواری بالا با بهزیستی بیشتر که (از ابعاد سلامت معنوی فرد) می‌باشد همراه بوده و از طریق تجارب موفقیت آمیز زندگی افزایش می‌یابد و به واسطه ی تجارب شکست تقلی می‌پذیرد (Borgonovi, 2008). یافته‌های این پژوهش نشان داد که متغیرهای روانشناسی اسلامی در امیدواری دانش آموزان تاثیر دارد، با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می‌شود در راستای افزایش امیدواری دانش آموزان، آموزش‌هایی در رابطه با آگاهی بیشتر در مورد روانشناسی اسلامی، در مدارس برای دانش آموزان ارائه شود.

## ۵- منابع:

قرآن کریم

اسلامی نسب، علی (۱۳۷۷)، *روان شناسی اعتماد به نفس*، تهران، انتشارات مهرداد.

بلیکی، نورمن (۱۹۹۳). *طراحی پژوهش های اجتماعی*. ترجمه حسن چاووشیان (۱۳۹۶). تهران: نشر نی.

حسینی همدانی سید محمد حسین (۱۴۰۴ق)، *انوار درخشان*، قرن: چهاردهم- ناشر: کتابفروشی لطفی- مکان چاپ: تهران- سال چاپ: ۱۴۰۴ ق- نوبت چاپ: اول- تحقیق: محمد باقر بهبودی

عسگری، پرویز؛ شرف الدین، هدی (۱۳۸۸)، *رابطه اضطراب اجتماعی و حمایت اجتماعی با احساس ذهنی بهزیستی در دانشجویان زن*؛ مجله زن و فرهنگ؛ سال اول؛ شماره دوم؛ زمستان ۱۳۸۸؛ دانشگاه آزاد اسلامی؛ واحد اهواز؛ ۵۸-۴۸.

عرب نو کندی، رحمت الله (۱۳۸۲) *کلید سعادت*، قم، انتشارات عصر رسانه

قرائتی محسن (۱۳۸۳)، *تفسیر نور قرن*، پانزدهم- ناشر: مرکز فرهنگی درسهایی از قرآن- مکان چاپ: تهران- سال چاپ: ۱۳۸۳ ش- نوبت چاپ: یازدهم

گلشنی، مهدی. (۱۳۸۹). *چرا علم دینی؟* نشریه اسراء، سال سوم، ش ۶، ص ۲۶-۱۵.

مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۴ ه. ق.)، *بحار الانوار*، ج ۹۱.

مرادحاصل، مهدی؛ اسماعیل کریم زاده، مهرداد سیاه پشت، حسن سعیدی و مریم بهارستانی (۱۳۸۶)، *فعالیت های مکمل آموزش و پرورش دوره ابتدایی: مبانی، اهداف و اصول*، تهران: رسانه تخصصی.

مهدی پور، فرشاد. (۱۳۹۳). *گونه شناسی جریان شناسی های فکری - فرهنگی در ایران معاصر*. فصل نامه دین و سیاست فرهنگی. ش ۲. ص ۳۱-۷.

Borgonovi, F. (2008). *Doing well by doing good*. The relationship between formal volunteering and self-reported health and happiness. *Social Science & Medicine*, 66(11)

Pritchard, M (2010). *Does Self - Steem Moderate the relation between Gender and Weight Preoccupation in undergradates?* *Personality and Individual Differences* 48(2), 224-227.

Snyder, C.R (2002). *Hope Theory: Rainbow in the Mind, Psychological Inquiry*. 13, 249-175.

Snyder, C. R. (2002). "Hope Theory: Rainbows in the Mind. *Psychological Inquiry*, 13, 249-275.

Snyder, C.R (1995). *Concept Ualizing Measuring, and Nurturing Hope*. *Journal Counseling and Development*, 73, 335-360.

Snyder, C.R, Irving, L, Anderson, J.R (1994). *Hope and Health: Measuring the Will and Ways, In: C.R. Snyder, C.R, Forsyth (Eds), Hand book of Social and Clinical*